

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 1 juni 2016

Mål nr

T 515-15

KLAGANDE

1. CE

2. ME

Ombud: CE

3. KOL

MOTPART

Allmänna arvsfonden

Ombud: SJ

SAKEN

Klander av arvskifte

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges dom 2014-12-22 i mål T 3658-14

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom och avslår Allmänna arvsfondens talan.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

CE, ME och KOL har yrkat att Högsta domstolen ska lämna Allmänna arvsfondens talan utan bifall.

Allmänna arvsfonden har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

DOMSKÄL

Bakgrund och frågan i målet

1. Om det vid den efterlevande makens död finns arvsberättigade efter endast en av makarna, gäller enligt 3 kap. 8 § ärvdabalken att dessa arvingar ska ärva allt. Frågan är om klagandena är arvsberättigade enligt denna bestämmelse.
2. Makarna JO och IO förordnade i inbördes testamente av den 12 september 1979 att ”den, som den andra överlever, skall med fri förfoganderätt erhålla den avlidnes kvarlåtenskap, dock med undantag för bröstarvingars laglott” samt att ”efter bådas vårt frånfalle skall kvarlåtenskapen tillfalla P-OE”. P-OE var JOs son. Makarna hade inga gemensamma bröstarvingar.
3. JO avled år 1993. P-OE avled år 2005 och efterlämnade de tre barnen CE, ME och KOL (klagandena). IO avled år 2011 och efterlämnade inga egna arvingar. Med tillämpning av 3 kap. 8 § ärvdabalken tillskiftades klagandena vardera en tredjedel av dödsboets behållning. Allmänna arvsfonden, som i

arvskifteshandlingen hade upptagits som dödsbodelägare, klandrade arvskiftet på den grunden att bestämmelsen inte var tillämplig och att fonden därmed var enda arvinge efter IO.

4. Tingsrätten konstaterade att det var ostridigt att IO efter JOs död innehade kvarlåtenskapen efter honom med fri förfoganderätt. Tingsrätten fann vidare att klagandena trätt i P-OEs ställe i enlighet med tolkningsregeln i 11 kap. 6 § ärvdabalken och att de därmed har sådan efterarvsrätt som förutsätts för tillämpning av 3 kap. 8 §. Hovrätten däremot har funnit att 3 kap. 8 § inte är tillämplig, eftersom klagandenas efterarvsrätt har sin grund i ett testamentariskt förordnande och inte i den legala arvsordningen. Hovrätten har därför bifallit Allmänna arvsfondens klandertalan.

Bestämmelsen i 3 kap. 8 § ärvdabalken gäller när efterarvsrätt föreskrivs även i testamente

5. Syftet med 3 kap. 8 § ärvdabalken är att avskära Allmänna arvsfonden från arv så länge det finns en arvsberättigad släkting till någon av de avlidna makarna. I förarbetena sägs att detta framstår som en naturligare ordning än att Allmänna arvsfonden ska få någon rätt till del i arvet. Om makarna avlider med kort mellanrum, kan utfallet för släktingarnas och fondens del annars blir helt beroende av vilken make som avlider först. (Se prop. 1986/87:1 s. 96 f.)

6. Ordalydelsen i 3 kap. 8 § ärvdabalken omfattar även den nu aktuella situationen, att efterarvsrätt för den som är arvsberättigad efter någon av makarna dessutom har föreskrivits i testamente. Allmänt sett framstår det också som egendomligt om ett testamente som har samma effekt som den legala arvsordningen skulle medföra att arvsrätten faller bort. Det skulle också komma i konflikt med det grundläggande syftet med bestämmelsen.

7. Det nu sagda bekräftas av 12 kap. 1 § ärvdabalken. Där framgår att 3 kap. 8 § gäller också när det genom testamente har förordnats att egendom som tillkommer efterlevande make som arvinge eller universell testaments-tagare ska tillfalla annan sedan makens rätt har upphört.

8. Mot bakgrund av det anförda ska 3 kap. 8 § ärvdabalken tolkas så att den gäller också i fall då en rätt till efterarv för den som är arvsberättigad efter någon av makarna har föreskrivits även i testamente. Det gäller i den mån testamentet inte utesluter en tillämpning av bestämmelsen (jfr NJA 1993 s. 145).

Slutsats i detta fall

9. Klagandena är arvsberättigade efter JO. Testamentet till deras far, P-OE, innehåller inte någon föreskrift av innebörd att bestämmelsen i 3 kap. 8 § ärvdabalken inte ska gälla. De ska därför ärva allt efter IO.

10. Hovrättens dom ska alltså ändras och Allmänna arvsfondens talan avslås.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gudmund Toijer, Ann-Christine Lindeblad, Göran Lambertz, Dag Mattsson och Stefan Johansson (referent)
Föredragande justitiesekreterare: Anna Tikkanen